



**400**  
Rector de  
Valfogona

# EL RECTOR DE VALLFOGONA PONDERA LA IMPORTÀNCIA DE SANTES CREUS

El 23 de setembre de 1613, el virrei de Catalunya, la seva família i les principals autoritats catalanes es van embarcar a Barcelona cap a Tarragona per trobar-se amb l'arquebisbe Joan de Montcada. Entre els integrants de la comitiva hi havia el rector Francesc Vicent Garcia, el qual va escriure dues celebrades composicions sobre l'esdeveniment. Anys més tard, un poeta anònim va ampliar el que hi deia el rector sobre el monestir de Santes Creus afegint-hi un centenar de versos, que fins ara han quedat inèdits.

Albert Rossich

Detall del Reliquiari de Santa Bàrbara. © Fotografia: Sònia Martí Estapà

**D**urant la travessia, un episodi de mala mar els va obligar a desembarcar a Salou, i des d'aquí es van dirigir a Tarragona. L'expedició va ser accidentada, doncs, però Garcia va convertir aquesta peripècia en una epopeia en clau còmica en què el déu Neptú desafia el virrei marquès d'Almazán amb una gran tempesta, cosa que desencadena l'alarma i la desesperació dels navegants. La confusió dels il·lustres personatges i les seves reaccions són motiu de broma i constitueixen l'assumpte de la primera composició («Si no és que vols ser pastora»). En canvi, la continuació de la història («Ja, de la llengua de l'aigua») té un perfil molt diferent.

Si són diferents, deixant a part la mètrica i el to, ara més amanerat i en general més seriós, és perquè aquest segon poema no parteix del viatge, sinó de l'estada que els visitants van fer a Tarragona durant quasi un mes. Potser té un altre to, també, perquè anava dirigit a un públic diferent, més genèric. Garcia ja no devia acompanyar els hostes, perquè no dona detalls de les activitats del virrei i el seu seguici, fora dels esdeveniments del primer dia. Aquí, curiosament, el contingut de la composició se centra no pas en el que aquests van fer, sinó en el que no van fer. El poema diu que l'abat de Santes Creus es va desplaçar a Tarragona per convidar-los al monestir, però que, tot i que els hi esperaven, finalment no hi van acudir, i s'entreté a explicar tot el que es van perdre no anant-hi. Hi afegeix també el que haurien pogut veure a Poblet i Scala Dei. La llarga referència a Santes Creus (versos 141-200), monestir del qual descriu tombes i relíquies, palesa un coneixement directe del lloc. Fins i tot podríem pensar que va ser a Santes Creus on Garcia va compondre el poema, si interpretem literalment els versos 145-146, al·ludint a tot allò que «sa excel·lència [=el virrei] i les dames [=la dona i les tres filles] / perderen, en no venir». L'ús de *venir*, en efecte, només pot voler dir que Santes Creus és el lloc des d'on s'escriu. De Poblet i Scala Dei, en canvi, tan sols en fa un esment superficial, amb pinzellades d'humor.



Acta de cessió de la relíquia. ACAC. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Fons notarial del districte de Valls. Notari Joan Renyer, Reg. 257

Amb notable desplegament retòric, d'enginy i d'erudició, Garcia passa revista, al llarg de seixanta versos, dels sepulcres de Pere el gran, Jaume II, Blanca d'Anjou i Guillema de Montcada, i descriu el sagrari de les relíquies, amb les restes de sant Pere, els sants Innocents, la llengua de santa Maria Magdalena, una de les onze mil verges, la primera vèrtebra cervical de santa Bàrbara, uns cabells de la Mare de Déu, una espina de la corona de Jesús, una de les trenta monedes de Judes —que tot i «ser diner (cosa rara!) / sos cors hauria entristit—, i la santa mà incorrupta amb posició de beneir. Eren tantes, les relíquies, que

no té sant la Iglésia a penes  
que sa part no tinga allí,  
des del major dels Apòstols  
a l'Innocent més petit.

Algú, de tota manera, va creure que convenia allargar aquestes notícies. El resultat es llegeix al manuscrit 1358 de la Biblioteca de Catalunya, de la segona meitat del segle XVII, que intercala cent onze



Porta monumental de la capella de Santa Bàrbara a l'església de Santa Maria de Vallfogona de Riucorb. Fotografia: Francesc Blasi Vallespinosa (1934).  
© Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya

versos més entre els que havia escrit Garcia. A vegades constitueixen una ampliació, per exemple quan incorpora els noms de Guillem i Ramon de Montcada i precisa que van morir a la conquesta de Mallorca, o quan afegeix a les tombes els sepulcres de Ferran Sánchez (Ferrando Sanches, fill de Jaume I) i un germà seu, el de Roger de Llúria, el d'un bisbe que no anomena i el d'un prelat que havia governat Santes Creus i que es deia Herreras. Es deu tractar de Guillem de Ferrera, perquè cap abat Herreras no està documentat. Ferrando Sanches sí: és esmentat als *Flosculi* de Jeroni Pujades.

Altres vegades introdueix temes nous. L'anònim versificador afegeix a l'explicació alguns prodigis pintorescos (una misteriosa ocultació de casulles negres per als funerals dels Montcades, que es van haver de fer amb casulles vermelles, i la desaparició de les misses de difunts, substituïdes per les dels màrtirs, a l'hora de celebrar una missa per a ells). Però hi posa també alguna inexactitud, com que Maria de Luna, esposa de Martí l'Humà, hi estava enterrada. Es tracta en realitat de Margarida de Prades, la segona esposa del rei català; Maria de Luna és a Poblet. La relació anònima inclou l'enumeració de molts dels nobles soterrats allà:

I entre los altres sepulcres  
de llinatges més antics  
d'aquest Principat, que tenen  
casi un claustre circuït,  
los Montcades i Pinosos,  
Queralts, Salvans, Montolius,  
Santjoans i Madrones,  
Castellars i Margarits,  
Cerveres, Claramunts, Blanes  
i algú dels Rocabertins,  
Guàrdies, Sus, Ricarts, Llorachs  
sos vasos tenien allí,  
i molts altres cavallers  
dels quals los noms jo no escric,  
que fora, si els nomenava,  
casi un progrés infinit.

El fragment més curiós és el que explica l'intent de robatori de la relíquia de Maria Magdalena per un «home inic» disfressat de monjo que va aconseguir emportar-se-la a Tolosa. Un grup de frares van partir a buscar-la en direccions diferents, i sortosament la van poder recuperar.

I els religiosos, que havien  
diferents rumbos seguit  
sens saber los uns dels altres,  
s'encerten tots junts allí  
en un mateix dia i hora,  
conforme es troba en l'arxiu  
d'aquella casa real  
en autèntics escrits.

Un altre fet miraculós, doncs. Aquests versos, en tot cas, no poden ser del Rector de Vallfogona, ni pel to (en tot moment seriós, sense gens d'ironia), ni per la forma (exempta pràcticament de recursos retòrics, amb alguns versos forçats i d'altres mal mesurats) ni per l'estil. El fet que hi hagi nous prodigis que tenen com a marc Santes Creus fa pensar més aviat que es tracta d'un allargassament, un xic ingenu, d'algú vinculat d'alguna manera al monestir.

Per altra banda, la relació de Vicent Garcia amb Santes Creus està perfectament establerta des de fa temps. Ramon Corbella, Eufemià Fort i Josep Joan Piquer i Jover van estudiar diversos episodis d'aquesta vinculació, que s'evidencia especialment amb la llarga amistat amb un monjo del monestir, fra Josep Barberà, que acabaria essent el primer abat temporal del cenobi (1619-1624). Al seu testament, Garcia l'anomena «íntim i caríssim amic meu» i el designa marmessor primer dels seus bens. Aquest frare acostumava a fer estades a Vallfogona i va intervenir en la consagració de la capella de santa Bàrbara. Una poesia del Rector de Vallfogona i una altra que li és adreçada l'esmenten amb familiaritat. Així, el 1608, en una epístola adreçada a un poeta anomenat Ocari, el Rector escriu:

Lo pare fra Barberà  
també esperant-vos està  
i, si bé ha poc que és anat  
per elegir nou abat,  
vui o demà tornarà.

Elisabet Baldor ha advertit també que l'any 1620 Vicent Garcia acompanyava fra Barberà en diverses visites per les possessions de Santes Creus. Pocs anys més tard, un altre monjo, fra Hilarió Gil, va portar al monestir des de Roma una relíquia de santa Bàrbara, destinada a l'església de Vallfogona. L'adquisició era sens dubte un desig antic del rector, el qual ja li havia edificat una capella, a més d'haver escrit una comèdia sobre la vida i martiri de la santa (1617). Aquesta relíquia encara es conserva, amb la documentació que hi fa referència. Per això sabem que va ser en els últims mesos de vida del rector, el 9 de juliol de 1623, quan la hi van donar i la va cedir a la parròquia de Vallfogona. El tros de la descripció que es llegeix a l'acta de cessió (avui a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp, fons notarial, reg. 257, f. 351) és l'únic fragment en català del document, que va ser redactat en llatí. Relata que la preciada relíquia va ser col·locada curosament dins d'un vas d'argent «sobredorat, embolicat ab un paperet blanc, cobert d'un corporal i un cobricalze blau gornit de passamanet d'or forrat de tafetà vermell, ab tres segells: l'u del senyor abat, l'altre de la vila de Vallfogona i l'altre de dit rector penjant d'una veta de seda encarnada». Sens dubte, per a Vicent Garcia era el final perfecte d'una vida de devoció a la santa. ■

Reliquiari de Santa Bàrbara.  
Església de Santa Maria de  
Vallfogona de Riucorb. ©  
Fotografia: Sònia Martí Estapà

